

SVĖDASŲ VARPAS

2018 m. vasario mėn.

Nr. 2 (20)

Leidžiamas nuo 2016 m. liepos 1 d.

Nepriklausoma Lietuva – 100 metų kelyje

Lietuvos taryba, 1918 m. vasario 16 dieną paskelbusi Nepriklausomybės aktą, kantriai ir apgalvotai dirbo toliau. Buvo išrinktas pirmasis Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona, paskelbta Lietuvos Respublikos laikinoji konstitucija, Lietuva priimta į Tautų Sąjungą, į finansinę apyvartą įvestas litas, o 1928 m. atidaryti ir Banko rūmai.

1918–1940 m. šalyje buvo sukurta kariuomenė, iš esmės pertvarkytas žemės ūkis, sparčiai vystoma mėsos bei pieno perdirbimo, statybų ir kitos pramonės šakos. Daug dėmesio skirta šalies valdymo įstaigų struktūros organizavimo, gyventojų švietimo, ypač – pradinio ir vidurinio mokymo reformoms, kultūros vystymui. Kaune pradėjo veikti

Lietuvos universitetas, konservatorija, meno mokykla, net 15 kino teatrų.

Klaipėdoje įsteigtas Pedagoginis institutas. Pramonės, švietimo ir kultūros pakilimas apėmė visą Lietuvą. Tuo metu, pavyzdžiui, net ir mūsų gimtuose Svėdasuose buvo pastatyta moderni mokykla ir pieninė, daug metų teikusi savo gaminius Didžiajai Britanijai ir kitoms Europos šalims. Visa tai buvo itin svarbu gyventojams telkti bei vienyti, tautos gerovei ir klestinčiai Lietuvos valstybei sukurti.

Fašizmo ir komunizmo lyderių išprovokuoto karo metu Lietuva iškentė dvi okupacijas, priešinosi partizanine kova, patyrė tremtį, rusinimą.

Antrą kartą Nepriklausomybė šalyje

atkurta 1990 metais. Lietuvos valstybingumo atkūrimas yra didžiausias Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio veiklos ir mūsų gyventojų siekių bei apsisprendimo laimėjimas. Kas gali šiandien pamiršti tuos didelius Sąjūdžio mitingus Vilniuje ir visoje Lietuvoje, „Baltijos kelią“, Nepriklausomybės paskelbimą, žmonių pasišventimą, ginant LR Seimo ir LRT pastatus ar Televizijos bokštą, pirmąsias žmonių aukas, o paskui – ekonominę šalies blokadą bei svetimos kariuomenės išvedimą?

Nepamirštami įvykai mus lydėjo ir įtvirtinant laisvės iškovojimus. Tai – ir Lietuvos tarptautinis pripažinimas,

Nukelta į 2 p.

Dr. Jono Basanavičiaus viešnage Svėdasuose

Dr. Jonas Basanavičius, kaupdamas archeologinę, antropologinę, istorinę ir kultūrinę medžiagą, reikalingą Lietuvių mokslo draugijai ir jo tyrimams, nemažai keliavo. Jis lankė ir fragmentiškai tyrinėjo piliakalnius, pilkapius, senas kapines, miestelius, dvarų, bažnyčių archyvus, pas žmones užsilikusius senus rankraščius, knygas. Tų kelionių metu jis niekad nepamiršdavo savo įgytą gydytojo profesijos ir vos tik kur ilgesniam laikui apsistodavo, imdavo plaukti jo pagalbos prašantieji. Kaip jis pats rašo, priimdavęs jų kasdien po 50.

Vienos tokios tiriamosios kelionės metu J. Basanavičius apsilankė mūsų krašte. 1910 m. birželio 18 d. jis traukiniu iš Vilniaus išvyko į Švenčionėlius, iš ten siauruku į Uteną ir per Vyžuonas – į Svėdasus. Svėdasuos apsistojo pas kleboną Kazlauską. Birželio 19-ąją, pirmąją Sekminių dieną, abu aplankė už kelių kilometrų nuo Svėdasų esantį Taurakalnį. Paskui užsuko į svečius pas Kraštų kaimo ūkininką Urbanavičių.

Dr. Jonas Basanavičius

Čia gavo senovinės apykaklės tris dalis. Birželio 20 d. nuvyko į kaimą, kurį J. Basanavičius pavadino Vodonių vardu, greičiausiai tai Vikonys (Svėdasų apyl.). Ten vyko Blaivininkų susirinkimas. Savo autobiografijoje J. Basanavičius rašė: „Ten dainų beklausant, žaidimams, šokiams bevykstant, bei

žiūrint iki vidurnakčio laiką praleidome“. Birželio 21 d. pavakary vėl abu nuvyko į Sliepsiškį (Svėdasų apyl.) pas Antaną Braknį, kur, kaip rašė J. Basanavičius, „vaišinami ir merginoms dainuojant prabuvome iki 12 (24) val.“. Po to J.

Nukelta į 2 p.

Nepriklausoma Lietuva – 100 metų kelyje

Atkelta iš 1 p.

ir savo valdžios bei institucijų struktūros, kariuomenės atkūrimas, savų pinigų (lito) 1993 m. įvedimas, Romos popiežiaus Jono Pauliaus antrojo apsilankymas. Daug džiaugsmo patyrėme Lietuvai tapus NATO, Europos Sąjungos ir laisvos prekybos narėmis, sudarius gyventojams galimybę laisvai (be vizų) keliauti po visą Europą ir netgi gauti ten darbo.

Pastaruoju metu Lietuvoje toliau vyksta ūkio, ekonomikos ir švietimo pertvarkymai: į valdymo, gamybos ir aptarnavimo sferas diegiami patys pažangiausi mokslo bei technikos pasiekimai; siekiant pagerinti aukštojo mokslo kokybę, šalyje reorganizuojamos aukštosios mokyklos; pertvarkomos švietimo bei sveikatos apsaugos sistemos; plečiamas valstybinių ambasadų ir konsulatų skaičius; sparčiai auga Vilnius, Kaunas ir kiti atnaujinti šalies miestai. Vilniuje išaugo dangoriaižių, nutiestas kelių kilometrų viadukas, aplinkkeliai, rekonstruota Vilniaus-Klaipėdos autostrada, veikia stambios pramonės įmonės, išplėsta elektroninių prietaisų, saulės baterijų, lazerių bei kitų įrenginių gamyba ir pan.

Nepriklausomybės metais ženkliai pasikeitė ir buvusi laikinoji sostinė – Kaunas. Čia pastatyta erdvi „Žalgirio

arena“, moderni Autobusų stotis, rekonstruotas prekybos miestelis „Urmas“, Laisvoje ekonominėje zonoje sparčiai auga tarptautinis terminalas, nutiesta didelė *Rail Baltica* geležinkelio atkarpa, į Kauną ateina galingi pasaulio investuotojai, kurie, tikimės, atneš Lietuvai didelę ekonominę naudą.

Naujam gyvenimui pakilo rekonstruotas Klaipėdos uostas. Išaugus pajėgumams, jis priima prabangiausius kruizinius ir didžiausius krovinius laivus, galingiausiame Pabaltijo valstybių terminale sandėliuojamos prekės iš viso pasaulio, pastatytas talpus dujų terminalas. Rekonstruoti teatro ir I. Simonaitytės viešosios bibliotekos pastatai, plečiamas turizmo verslas. Vien 2017 m. į Klaipėdą atplaukė per 80 tūkst. užsienio turistų. Socialinis, ūkinis ir kultūrinis gyvenimas plėtojamas ir kituose šalies miestuose bei vietovėse: steigiamos įmonės, kuriamos naujos darbo vietos. Deja, periferija palikta likimo valiai.

Apskritai, Lietuva eina teisingu keliu, tačiau sustoti jame dar nevalia. Ekonominė analizė rodo, kad per 27-erius atkurtosios nepriklausomybės metus šalyje liko daug neišspręstų problemų. Skaudžiausios – bedarbystė kaimuose ir miesteliuose; skandalingai nykstantys kaimai; be galo išpūstas valdymo aparatas; didelis biurokratizmas, valdininkų savivaliavimas ir korupcija;

mažiausi ES ir dešimtmečiais netvarkomi gyventojų atlyginimai bei pensijos; pagarbos ir dėmesio eiliniam šalies žmogui stoka. Visa tai skatina piliečių nepasitikėjimą valdžia, teisėsauga, nepasitenkinimą Respublikos valdymu, o tai katastrofiškai didina lietuvių emigraciją. Tuo tarpu partinės grupuotės, užuot da-lykiškai spendusios LR Seime šias ir kitas valstybines problemas, skęsta vien savitarpio rietenų ir nesutarimų liūne, aiškinasi savo individualius ar partinius tarpusavio santykius.

Vilties čia teikia tik tai, kad lietuviai turi kuo didžiuotis. Jie yra darbštūs ir pareigingi. Aukštas yra mūsų žmonių profesinis išsimokslinimas ir sąmoningumas; šalyje plečiama įvairių šakų gamyba; jauni žmonės gerai supranta verslą; jie pirmauja elektronikos ir informacinių technologijų srityse; moka švęsti tradicines tautines šventes. Lietuva jau turi planą Nepriklausomybės paskelbimo šimtmečiui pasitikti bei švęsti, kuriame yra per 1000 įvairiausių renginių šalyje, o 100 jų – ir užsienio valstybėse.

Tegu šventinis džiaugsmas ir tikėjimas ateitimi įkvepia sąžiningai dirbti savo Tėvynės labui.

**Stasys Gavenavičius,
Vytautas Rimša**

Dr. Jono Basanavičiaus viešnagė Svėdasuose

Atkelta iš 1 p.

Basanavičius 4 dienas (birželio 22–24) su keturias darbininkais kasinėjo senas kapines ant Taurakalnio, surado apie trisdešimt XV–XVII a. palaidojimų su įkapėmis. Birželio 26 d. J. Basanavičius su kun. Kazlausku nuvyko į Užpalius, kur kun. Kosminskis padovanojo bažnyčios apeiginių daiktų. Kun. vikaro Strazdo lydima, J. Basanavičius Grikpelių kaime ant Šventosios kranto apžiūrėjo du pilkapius. Birželio 28 d. J. Basanavičius su kun. Kazlausku nuvažiavo į Šimonis pas kun. Pauliuką. Ten susitiko suomių mokslininką prof. Niemį, kuris ten rinko dainas. Kiek pakeliavęs po kitas vietoves Daugų gyvenęs upės baseine, J. Basanavičius liepos 6 d.

grįžo į Paažuolę (Obelių apyl.) pas kun. Karbauską. Liepos 8 d. J. Basanavičius traukiniu iš Labos stoties atvyko į Panevėžį ir siauruoju geležinkeliu, kaip rašė J. Basanavičius, „*nuvykau į Anykščius, pietų pas kleboną Vembrę pavalgęs, nuėjau į vysk. Baranausko, „Anykščių šilelio“ autoriaus, tėviškę, pas jo seserį Žukauskienę*“ – Antano Vienuolio-Žukausko motiną. Tą pačią dieną J. Basanavičius aplankė Šeimyniškių kapiyną. (Jį jis tyrinėjo liepos 9–12 d.)

Liepos 13 d., ryte susikrovęs radinius į dvi dėžes-skrynius, apie pietus J. Basanavičius išvažiavo iš Anykščių į Vilnių. [...] Visi parvežti radiniai buvo perduoti Lietuvių mokslo draugijai. [...] Dabar didesnioji jų dalis yra saugoma Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Mums, anykštėnams, prieš 107 metus buvęs dr. Jono Basanavičiaus tautinio atgimimo laikraščio „Aušros“ įkūrėjas, Didžiojo Vilniaus seimo vieno iš organizatorių, Lietuvos Tarybos, paskelbusios 1918 m. vasario 16-osios Lietuvos nepriklausomybės aktą, pirmininko, apsilankymas Anykščiuose, mūsų vertybių pripažinimas, aplankymas ir pagerbimas, padaro jį mums ypač artimu, mielu anykštėnu, o Anykščių istoriją – turtingesnę ir iškilnesnę. Tai paskatins šiuo metu, minint Lietuvos nepriklausomos valstybės atkūrimo 100-metį, Anykščiuose ir Svėdasuose rasti vietos Jono Basanavičiaus vardo gatvei.

Prof. Antanas Tyla

Jauni, ryžtingi, nepriklausomi

Ko gero, daugeliui svėdasiškių gir-dėtas, bet iki galo nepažintas objektas SVD būrys. Kas per būrys, ir ką jis keti-na pulti papasakos jo vadovė ir atstovė Simona Ragaišytė.

– Trumpai prisistatykite, kas Jūs? Ką veikiate? Ko siekiate?

– Mes esame neformali jaunimo grupė, susikūrėme iš draugų, kurie šia gyvena, įtraukėme atvykstančius atostogauti pas senelius aktyvius jaunuolius. Norime, kad jauni žmonės turėtų veiklos ir ta veikla būtų ta, kuri jiems patinka, įtraukia. Kad nemerdėtume ir nesiskųstume, o eitume ir darytume. Juk labai smagu matyti rezultatą ir žinoti, kad ir pats darei, kad tai būtų.

– Jus globoja Svėdasų bendruomenė. Kaip padedate vieni kitiems?

– Bendruomenė padeda realizuoti idėjas, parenka projektus, mes jiems padedame organizuodami renginius, dalyvaujame juose. Dalyvaujame bendruomenės veikloje, esu Tarybos narė, žodžiu, gyvename simbiozėje, bet turime visišką veiklos laisvę.

– Pasidalinkite ateities planais. Dauguma narių esate dvyliktokai. Gyvenimas išnešios įvairiomis kryptimis. Kam paliksime veiklą? Ar ji nemirs su jūsų išvykimu?

– Tikrai neapleisime savo pradėtų vykdyti planų. Mūsų tarpe yra ir jaunesnių, o ir mes grįšime ir darysime, kol yra jaunų žmonių jiems to reikia. Dabartinis pagrindinis mūsų darbas sutvarkyti rūšį prie kultūros namų kiemelio. Ten būtų mūsų pagrindinė būstinė.

– Ačiū už pasakojimą ir sėkmės jums visose gyvenimo srityse.

Taip pat kelis žodžius apie jaunimą tarė ir bendruomenės pirmininkas Arvydas Kilius:

– Mes, Svėdasų bendruomenės nariai, nuoširdžiai džiaugiamės ir didžiuojamės, kad būtent Svėdasuose veikia aktyvi jaunimo grupė. Suvokiame, kad jaunimas yra šio miestelio ateities kūrėjai. Palaikome jų idėją, Svėdasuose įkurti jaunimo dienos centrą, prisidedame savanoriškais darbais ir medžiagomis remontui. Jaunimas taip pat rodo iniciatyvą ir savo rankomis remontuoja patalpą, esančią Svėdasų kultūros namų rūsyje. Rašydami projektus, siekiame gauti papildomų lėšų rūšio patalpos remontui, sporto inventoriaus, stalo žaidimų įsigyjimui. Kviečiame visus norinčius ir galinčius prisidėti prie Svėdasų jaunimo centro įkūrimo.

Pokalbius užrašė Alma Švelnienė

Kalėdos – Ignas Pajarskas, Renata Medinytė, Arminas Navikas, Marius Raugalė, Simona Ragaišytė, Tomas Trumpickas, Otilija Damijonaitytė, Domantas Balandis, Domantė Rimkutė, Matas Ragaišis, Lukas Aleksandravičius, Linas Miškinis, Mantas Pilipauskas

„Alaušas“ paminėjo Sausio 13-ąją

2018 metų sausio 13 dieną Svėdasiškių draugijos „Alaušas“ nariai rinkosi Vilniuje į Karininkų Ramovę. Susitikimas buvo ilgai lauktas, jame dalyvavo patys aktyviausi draugijos nariai. Žinoma, žiema ir atšalę orai truputį pakoregavo kai kurių narių dalyvavimą, užtat susirinkusių nuotaika buvo pakili. Kadangi susitikimo data sutapo su skaudžia Lietuvai diena, pirmiausia visi prisiminėm tuos skaudžius įvykius J. Marcinkevičiaus eilėmis:

*Kai norime kalbėt apie Tėvynę,
Pirmiausia žodį žuvusiems suteikim.
Tai jų alsavimas kaip vėjo gūsis,
Išskleidžia mūsų vėliavas; jų rankos
Palaimina ir mūsų darbus, ir svajonę;
Jų akys stebi mus kaip gyvos žvaigždės,
Ir žemė kalba jų derlingais žodžiais.
Tai paukščio čiulbesys, tai vyšnios žiedas,
Tai moters šypsena, tai vaiko juokas,
Tai dešinė, kuri ištisus laiko
Ir esamą, ir būsimą Tėvynę.
Kalbėkim apie ją teisingais žodžiais,
Kad mūsų žuvusieji mus suprastų.*

Tą naktį prie Vilniaus televizijos bokšto žuvo 14, buvo sužeista apie 700 žmonių. Svėdasiškių susitikime buvo uždegta 14 žvakelių, visi susikaupe žuvusius pagerbė tylos minute. Prisimini-mais apie tą baisią naktį pasidalino Aldona Markevičienė, Rimantas Banys. Visi sutarėme, kad tokią dieną privalo-me švęsti.

Apie praėjusius metus, apie ateinančių tikslus noriai visi pasakojo prie kavos puodelio ir šventinių skanėstų. Pasidžiaugėme, kad turime tokią dovaną – kartu susieiti visiems žemiečiams. Lauksime naujų susitiki-mų.

Rita Skaržauskienė,
*Svėdasiškių draugijos „Alaušas“
pirmininkė*

Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio renginiai Svėdasuose

Vasario 16 d.

11 val. Šv. Mišios už tėvynę Lietuvą Svėdasų Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje

11:45 val. Iškilmingas Lietuvos valstybės vėliavos pakėlimas miestelio centre

12 val. AKC Svėdasų skyriuje Šimtmečio svėdasiškių portretų rinkinio sutiktuvės (R. Guobis)

12:45 val. Koncertas, skirtas Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečiui paminėti „Graži Tu mano brangi Tėvyne“

AKC Svėdasų skyriaus meno mėgėjų ir Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos moksleivių pasirodymas. (R. Lapienienė ir S. Kovienė)

Po programos Svėdasų skyriaus kiemelyje kviečiame pasivašinti košė ir pasišildyti prie laužo.

Vasario 17 d.

12 val. Istorinis žygis: Žalioji (Nepriklausomybės paminklas 1928 m.) – Svėdasai.

Vasario 18 d.

Po **10 val.** Šv. Mišių – ekskursija „Svėdasai 1918–140 m.“

Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos moksleiviai, dalyvaudami projekte „Trys spalvos“, gamina trispalves vėliavėles, rašo laiškus Lietuvos gyventojams, rengia vietinio šventinę radijo laidą mokyklos bendruomenei

Organizatoriai: AKC Svėdasų skyrius, Svėdasų bendruomenė, Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazija, Svėdasų seniūnija, Judėjimas „Dausuva“

Remėjas – UAB „Cesta“

Susitikimas su „Misija Sibiras‘17“ ekspedicijos dalyviais

Šių metų sausio 23 dieną gimnazijos mokiniai susitiko su ekspedicijos „Misija Sibiras‘17“ dalyviais – Dovydu Žiogu, Martynu Norkūnu ir Laimiu Kasperavičiumi. Svečiai mokiniams pristatė projektą, kurio tikslas – pagerbti tremtyje mirusius lietuvius.

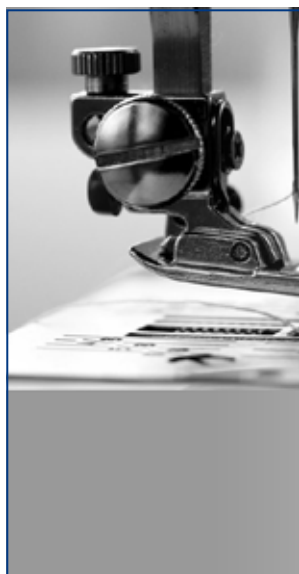
„Misija Sibiras‘17“ ekspedicijos metu 16 žmonių komanda vyko į Irkutsko sritį ir ten sutvarkė devynias lietuvių kapines. Ieškant užmirštų lietuvių amžino poilsio vietų, buvo nužygiuota per 100 kilometrų. Ekspedicijos dalyviai išsamiai papasakojo ir apie pasiruošimą

žygiui, kelionę po Sibiro platybes, susitikimus su vietiniais lietuviais, sunkumus, patirtus svetimame krašte.

Šis susitikimas – puiki pilietiškumo pamoka. Mokiniai daug sužinojo apie ekspediciją, Sibire tykančius pavojus, tenykštės gamtos ypatumus. Buvo galima suprasti, kokių sunkumų patyrė tremtiniai, kurie turėjo pradėti gyvenimą iš naujo svetimame krašte.

Martynas Jakutis,

Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos IIIg klasės mokinys

KVIETIMAS

Mes, asociacijos „Svėdasų bendruomenė“ atstovai esame suinteresuoti Svėdasų miestelio ateitimi, gyvenimo kokybės miestelyje gerinimu ir ieškome galimybių kurti naujas darbo vietas. Sudarinėjame norinčių ir galinčių dirbti Svėdasuose asmenų sąrašą. Šiuo metu yra galimybė įsteigti AB „Kauno Baltija“ siuvyklos padalinį Svėdasuose. Kviečiame visus norinčius dirbti, jau mokančius siūti, ar tik svajojančius išmokti šio amato, registruotis telefonu +370 687 57147 arba el.paštu bendruomene@svedasai.lt. Registruojantis elektroniniu paštu, prašytume pateikti šią informaciją: vardą, pavardę, amžių, gyvenamąją vietą, telefono numerį, patirtį siuvimo srityje.

*Asociacijos „Svėdasų bendruomenė“ pirmininkas
Arvydas Kilius*

Šį leidinio numerį finansavo verslininkas Petras Baronas

Leidėjas Svėdasų literatų klubas „Sietuva“, kodas 154314137
ISSN 2424-5801
Vyr. redaktorė Alma Švelnienė
tel. 8 615 91268

Redakcinė kolegija:
Vytautas Rimša (pirm.) tel. 8 608 27882
Stasys Gavenavičius (sekr.) tel. 8 677 71514
Joana Gutmanienė tel. 8 682 16971
Asta Medinienė tel. 8 678 32056

Spaustuvė „Morkūnas ir Kū“, Draugystės g. 17, LT-51229 Kaunas
El. paštas: spaustuve@morkunas.lt
Maketuotojas Rimantas Leitonas